

CONCEPȚIA LUI KARL R. POPPER ASUPRA CREȘTERII CUNOAȘTERII

În 1934 apare *Logica cercetării*, lucrarea capitală a lui K. Popper, un reper foarte important în literatura epistemologică a secolului XX, în care sunt definite elementele de bază ale întregii sale filosofii, fiind singura expunere cuprinzătoare a concepției sale asupra metodei științei. Metoda rațională, critică este considerată de K. Popper definitivă pentru știința teoretică din toate timpurile, filosoful crezând în existența unor caracteristici universale ale științei și metodei științei. Punctele sale de vedere sunt expuse, cel mai adesea, cu referire și prin delimitare față de clasicii teoriei cunoașterii: Fr. Bacon, Descartes, J. Locke, D. Hume sau Kant; filosoful găsește prefigurări ale concepției sale asupra științei departe în trecut, până la Xenofan.

Temele centrale ale epistemologiei sunt, în viziunea lui K. Popper, cele care privesc “creșterea cunoașterii”, aspectul dinamic al științei, progresul cunoașterii științifice, selecția și evoluția teoriilor științifice, filosoful propunând o lectură a științei dintr-un unghi diferit, o deplasare semnificativă de la studiul (“platonizant”) al sistemelor teoretice în sine, la studiul metodei științifice, de la analiza logică la metodologie, concepția sa asupra teoriilor științifice vizând nu aspectele lor logic-structurale, ci pe cele metodologice, selecția și evaluarea lor rațională.

Analistii operei lui K. Popper remarca faptul că atunci când elaborează teoria cunoașterii ca teorie a cunoașterii științifice, el nu se referă la știința în general, ci doar la științele numite “empirice”, științele naturii și științele sociale, spre deosebire de disciplinele logico-matematice, și, în acest cadru, are în vedere doar ceea ce el numește “știința mare” sau “știința eroică”, vizând astfel opera unor mari oameni, ale caror teorii au reprezentat progrese fundamentale în cunoașterea lumii, precum Galilei, Kepler, Newton, Einstein și Bohr, luți ca modele pentru ceea ce reprezintă știința.

În viziunea lui K. Popper, cea mai bună și importantă cunoaștere pe care o detinem este cunoașterea prin științele naturii. Acest tip de cunoaștere porneste de la probleme practice și teoretice, ceea ce înseamnă căutarea adevărului (teorii explicative, obiectiv adevărate), nu căutarea certitudinii. Orice cunoaștere omenească este supusă erorii și, de aceea, este incertă. Cea mai importantă contribuție a lui K. Popper la dezvoltarea cunoașterii are în centru convingerea sa că, în cazul cunoștințelor științifice care sunt

mereu ipotetice, avem de a face cu o cunoastere conjecturala, metoda cunoasterii stiintifice fiind metoda critica, “metoda cautarii erorilor si a eliminarii erorilor în slujba cautarii adevarului, în slujba adevarului”.

Ipoteza si critica sunt elemente extrem de importante pentru K. Popper care spune despre cunoastere ca evolueaza printr-un sir de **conjecturi** (= *opinie fondata pe aparente, prezumtie*) si **respingeri**, sau solutii provizorii la probleme, verificate prin cercetari si teste severe. Filosoful a subliniat rolul important al argumentelor negative în cadrul stiintei, ca si faptul ca o crestere continua este esentiala pentru caracterul rational si empiric al cunoasterii stiintifice. Asadar, cunoasterea poate spori si stiinta poate progresa, tocmai pentru ca putem învata din greseli. Cresterea cunoasterii stiintifice nu este un proces repetitiv, nici cumulativ, ci este un proces de eliminare a erorilor, deci nu este vorba de acumularea de observatii, ci de rasturnarea repetata a teoriilor stiintifice si de înlocuirea lor cu altele mai bune sau mai satisfacatoare. Astfel, în masura în care învatam din greselile noastre creste si cunoasterea noastra, chiar daca nu putem niciodata sa cunoastem cu certitudine. K. Popper sustine ca în stiinta dispunem de un criteriu al progresului si anume, putem sti despre o teorie înca neverificata, ca daca trece cu succes anumite teste atunci va fi mai buna decât o alta teorie. Iar o teorie își aduce contributia cea mai durabila la cresterea cunoasterii stiintifice daca da nastere la noi probleme. La întrebarea cum creste cunoasterea noastra, solutia pe care o propune este o schema simplificata a metodei încercarilor si eliminarii erorilor:

$$\mathbf{P1 \rightarrow TT \rightarrow EE \rightarrow P2}$$

K. Popper explica: “pornim de la o problema, fie teoretica, fie practica, [P1] pe care încercam s-o rezolvam prin producerea unei teorii ipotetice care constituie totodata solutia noastra ipotetica [TT]; aceasta este deci baza încercarii. Apoi supunem teoria noastra testarii, încercând s-o infirmam: aceasta este metoda critica a eliminarii erorilor [EE]. Ca rezultat al acestui întreg proces apare o noua problema, P2 (sau poate mai multe noi probleme). Progresul realizat, echivalent cu cresterea cunoasterii noastre, poate fi de regula estimat prin masurarea distantei dintre P1 si P2, dupa care vom sti daca am înregistrat vreun progres. Pe scurt, conform schemei noastre, cunoasterea începe cu probleme si sfârseste (în masura în care ea se sfârseste vreodata) cu probleme.”

Nu putem omite să amintim și cele mai semnificative concluzii ale lui K. Popper cu privire la izvoarele cunoașterii omenești și anume: nu există surse ultime ale cunoașterii, orice izvor, orice impuls fiind binevenite pentru noi, acestea trebuind însă să formeze și obiectul verificării critice; problemele epistemologiei nu au de fapt nimic de-a face cu sursele; tradiția este cea mai importantă sursă a cunoașterii noastre, aceasta din urmă nefiind posibilă fără tradiție; progresul științei constă în modificarea, în corectarea cunoștințelor noastre anterioare; claritatea reprezintă o valoare intelectuală în sine, dar nu și exactitatea și precizia; orice soluție a unei probleme creează probleme noi, nerezolvate, cu atât mai interesante, cu cât a fost mai dificilă problema inițială, iar soluția mai curajoasă.

K. Popper face distincție între cunoașterea subiectivă care ar trebui mai degrabă numită “cunoaștere a organismului” pentru că ea constă din dispozițiile, așteptările, ipotezele proprii organismului uman și cunoașterea obiectivă care constă din conținutul logic al teoriilor, ipotezelor sau supozițiilor noastre și chiar din conținutul logic al codului nostru genetic și poate fi definită ca suma a ideilor ce au un grad de concordanță cu realitatea. Când afirmăm ceea ce gândim, când scriem sau tipărim ceea ce gândim, cunoașterea subiectivă se obiectivează. Cunoașterea subiectivă presupune existența unui subiect al cunoașterii în timp ce cunoașterea obiectivă este total independentă de pretenția oricui de a ști, este cunoaștere fără un cunoscător sau subiect al cunoașterii, este independentă de credințele sau dispozițiile oricui de a consimți, de a afirma sau de a acționa.

K. Popper consideră că scopul științei este apropierea de adevăr, iar sarcina metodei empirice este evaluarea teoriilor din punctul de vedere al apropierii lor de adevăr. Problemele centrale ale teoriei cunoașterii sunt în concepția filosofului problemele teoriei metodei științei, ale metodologiei științei sau logicii cercetării: formularea criteriului de demarcație dintre teoriile științei empirice și teoriile speculative și criteriile evaluării comparative a teoriilor științelor empirice din punctul de vedere al apropierii lor de adevăr. Regula supremă a metodologiei sale este că oamenii de știință să procedeze în toate împrejurările în așa fel încât o eventuală falsificare a teoriei care este acceptată la un moment dat să nu fie împiedicată, ci stimulată.

